

Мыкытук В. Канон школьной лектуры в педагогических мемуарах Ивана Франко

В статье рассматриваются проблемы нормирования школьной лектуры с украинской литературой, анализируются педагогические мемуары Ивана Франко, а также возвращенные в научный оборот его концептуальные труды по истории национального образования. В частности, автобиографизм педагогического эссе «Гірчичне зерно», его жанровые особенности, генезис, автоматизм и приемы автопрезентации, принципы методологии критического анализа художественного текста и суждения о содержании школьной программы с литературы.

Ключевые слова: Иван Франко, методика преподавания, педагогические мемуары, автоматизм, канон школьной лектуры, антропология литературных текстов.

Mykytyuk V. Canon of the school lecture in the pedagogical memoirs of Ivan Franko

The article deals with the problem of normalization of the school lecture in Ukrainian literature, analyzes the pedagogical memoirs of Ivan Franko, and his conceptual works on the history of national education returned to the scientific circulation. In particular, in the article is analyzed the autobiographical character of the pedagogical essay "Mustard Seed", its genre features, genesis, self-themes and methods of self-presentation, Franko's methodology principles of the critical study of literary text and his opinions about the content of the school curriculum in literature.

Key words: Ivan Franko, history of pedagogics, pedagogical memoirs, canon of school lecture, anthropology of literary texts.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2018

УДК 378.04

Оксана ОЛЕКСЮК

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та дитячої психології,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: oleksjukoksana@ukr.net*

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ
У СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ**

У статті розглядається проблема застосування в освітньому процесі університету інтерактивних методів навчання з метою формування лідерських якостей у студентів. Висвітлені два етапи вирішення проблеми.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідер-патріот, лідерські якості, формування, студентство, педагогічна діяльність.

Інтерес, який вчені виявляють до проблеми лідерства в різних сферах життєдіяльності, висуває проблему становлення лідера в колективі до найважливіших. Цей процес не є стихійним, лідерів необхідно готувати і формувати в них лідерські якості в ході навчання і виховання, проводячи інтенсивну роботу з накопичення і передачі лідерського досвіду, за допомогою різноманітних методів навчання, тренінгових занять, в яких студент був би, як активним учасником процесу, так і суб'єктом свого становлення в якості лідера.

Науковці, соціологи, психологи, педагоги й сьогодні привертають увагу до проблеми лідерства, над якою в тій чи іншій мірі працювали багато дослідників. Зокрема, широко відомі праці Г.М. Ашина, І.П. Волкова, В.Д. Гончарова, Є.М. Дуб-

рівської, Н.С. Жеребової, І.С. Кона, Р.Л. Кречевського, Є.С. Кузьміна, І.С. Полонського, Б.Д. Паригіна, Л.І. Уманського. Значний емпіричний матеріал з проблеми лідерства накопичено за кордоном. Його досліджували Дуглас МакГрегор, Курт Левін, Фред Фідлер, Поль Херсі, Кен Бланшар, Бернс Мітчелл, Роберт Хаус та багато інших науковців.

Природа, специфіка, функції, типологія лідерства як форми неофіційного керівництва досліджується у працях В.Ф. Ануфрієва, В.Д. Гончарова, В.І. Зацепіна, Т.Н. Мальковської. Прояви лідерства в дитячих групах на кожному віковому етапі, їх специфіку й організаторські та координаційні функції широко розглянуто у працях психологів: Г.М. Драгунової, О.С. Залужного, І.С. Кона, А.П. Кравковського, Д.І. Фельдштейна та ін. Формування

мотивації лідерства відповідно до вікового підходу у вивченні онтогенезу особистості досліджували Л.І. Божович, Д.Б. Ельконін, С.В. Походенко. Проблему виховання лідерів, створення умов для розвитку лідерських здібностей та формування соціально-активної особистості розглядали такі відомі педагоги і психологи, як І.Д. Бех, І.П. Іванов, А.Н. Лутошкін, А.С. Макаренко, С.М. Мудрик, Л.І. Новикова, І.П. Підласий, В.О. Сухомлинський.

Але, незважаючи на багатомісячні спроби вчених досконально розглянути всі аспекти висування особистості на позицію лідера і повністю дослідити питання про формування якостей лідера, все ще актуальною залишається проблема про те, як і коли потрібно формувати якості лідера.

Сучасні дослідження проблеми лідерства доводять, що лідером стає людина, яка наділена лідерськими якостями, або має лідерських потенціал, що може реалізуватись у відповідних ситуаціях, але ні в науковій та методичній літературі в достатній мірі не розроблені технології формування лідерських якостей у навчально-виховному процесі університету.

Метою статті є висвітлення основних методів інтерактивного навчання, які сприяють формуванню лідерських якостей особистості у студентів університету.

З точки зору педагогіки феномен лідерства заслуговує на особливу увагу. Формування лідерських якостей є однією з найважливіших завдань, що стоять перед педагогами, які необхідно вирішувати в рамках освітнього процесу університету. Адже, будучи кадровим ресурсом суспільства, молоде покоління студентів, в більшості своїй, має прагнення проявити себе в повній мірі, а також сформувати найбільш затребувані для поточного моменту соціальні та професійні якості, які б знадобилися під час вступу на роботу, і зробили конкурентоспроможними на ринку праці. Другий аспект формування лідерських якостей стосується необхідності прояву молодими людьми патріотичних почуттів до Батьківщини, готовності взяти на себе, в потрібний момент, відповідальність як лідера-патріота.

Важливо також відзначити, що студентський вік є сензитивним для формування якостей лідера ще і в силу психічних особливостей особистості студента, оскільки в цей період якраз і починається процес життєвого, особистісного та професійного становлення і самовизначення, з'являється потреба у виконанні суспільно корисної діяльності, виділенні із загальної маси і в прагненні до самопізнання і самовдосконалення [4].

Не буде перебільшенням сказати, що виховання конкурентоспроможних лідерів слід визна-

ти одним з пріоритетних напрямків сучасної педагогічної науки, оскільки «зміни соціально-економічних основ розвитку українського суспільства супроводжуються загалом процесами модернізації освіти, основним орієнтиром якої є формування освіченої, креативної особистості, що володіє лідерськими компетенціями» [3, с.16].

В цілому, вивчення проблеми лідерства в педагогіці, а також проведення дослідження з питань якостей лідера [6], використання методів і прийомів розвитку лідерства, може сприяти підвищенню ефективності професійної підготовки, а також привести до глибшого розвитку особистісних рис і здібностей студентів в умовах навчання в університеті.

Рішення вищезазначеної задачі складається з двох відносно самостійних, але взаємопов'язаних етапів: етап виявлення лідерів і етап роботи з ними, що включає діяльність по формуванню у студентів особливих особистісних якостей і навичок.

Перший етап реалізується з першого дня навчання в університеті. На наш погляд, завершитися він повинен до кінця першого року навчання з метою втілення лідерського потенціалу студентів в механізми виховання, що реалізуються в університеті. Процес виявлення лідерів протікає на рівні академічних груп і повинен здійснюватися, на нашу думку, під контролем викладачів – кураторів, з метою адаптації студентів до умов навчання в університеті і формування комфортного психологічного клімату в студентській групі [7].

Важлива роль в процесі виявлення лідерів може бути відведена тестуванню. У ряді робіт для оцінки лідерських якостей особистості пропонується використання методу соціометрії, що включає питання, які стосуються основних сторін життєдіяльності студентської групи: учбову, наукову, професійну, громадську, емоційно-особистісну і інші. На нашу думку, використовувати для цих цілей тести повинні бути комплексними і включати питання, пов'язані з мотивацією і спрямованістю студентів, їх уподобаннями та інтересами, комунікативними, організаторськими здібностями, досвідом участі в громадській роботі, отриманим в школі.

Безумовно, важливе значення на етапі виявлення соціально-активних студентів має власне позанавчальне студентське життя в сукупності різних заходів. Система конкурсів (творчих, організаційних, навчальних) сприяє тому, що дуже швидко в студентській групі визначаються лідери, які організують і направляють життєдіяльність групи.

Другий етап в системі роботи зі студентськими лідерами є діяльність з розвитку лідерських

якостей, що здійснюється як за допомогою навчання, так і реалізація на практиці отриманих умінь і навичок. Таке розмежування досить умовно, оскільки здійснюється, як правило, в рамках організації та проведення студентських заходів.

Розкриваючи проблему формування і розвитку лідерства в студентській аудиторії, важливо почати з визначень. Так, формування і розвиток лідерських якостей особистості - це цілеспрямоване формування і поглиблення (розвиток) необхідних лідерських, управлінських та організаційних якостей.

Сам же процес формування лідерських якостей у студентів, повинен розглядатися, як спеціально сконструйована педагогічна діяльність, що спрямована на набуття студентами знань, умінь і навичок лідирування, навичками впливу і управління.

Під спеціально сконструйованою педагогічною діяльністю, ми розуміємо цілеспрямовану підготовку студента з оволодіння необхідними знаннями технологій лідирування в будь-якому виді громадської діяльності, які він буде ефективно використовувати для вирішення різних завдань.

Під час формування та розвитку якостей лідера, необхідно застосовувати педагогічні та психологічні технології, спрямовані на вирішення завдання з навчання членів групи самостійно чітко і конкретно формулювати свої цілі, доносити їх до оточуючих і намічати завдання для їх реалізації і способи їх здійснення. Це дозволить студентам в майбутньому не тільки планувати свою особисту діяльність, а й допоможе швидко і ефективно діяти в їх професійній діяльності.

Зокрема Н. Бабкова-Пилипенко для формування лідерських якостей економістів у професійній підготовці вважає за доцільне підвищувати позитивну мотивацію у студентів до формування лідерських якостей, усвідомлення їх необхідності для ефективної діяльності в майбутньому. Важливе значення, на думку дослідниці, для формування у студентів лідерських якостей має створення стимулюючого середовища в процесі професійної підготовки, зокрема «ситуацій успіху» на заняттях, а також поглиблення курсу професійної підготовки студентів, введення додаткових навчальних дисциплін, насамперед спецкурсів [1, с. 14].

Дослідниця Н. Мараховська для формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу пропонує розробку індивідуального освітнього маршруту, організацію навчально-дослідницького проекту та проведення професійно-педагогічного тренінгу [5, с. 8].

Аналіз лідерських якостей студентів, їх компонентів, потреба у формуванні компетентних, конкурентноспроможних фахівців зумовлює пошук відповідних інноваційних методів навчання, які сприятимуть розвитку професійно важливих якостей особистості, у тому числі й лідерських.

Аналіз наукової літератури свідчить, що вчені насамперед вказують на значний потенціал навчального процесу щодо формування у студентів якостей лідера, на важливість цілеспрямованої продуманої роботи у цьому напрямі, а також на те, що для формування готовності до лідерства потрібно використовувати ті підходи та шляхи, які найбільшою мірою враховують мету та завдання підготовки фахівців, а також специфіку їхньої професійної діяльності.

На основі цього ми врахували, що методи навчання, як відомо, використовуються з урахуванням вимог, які пред'являються до випускника, тобто, виходячи з моделі фахівця. Значна роль у цьому процесі належить саме викладачу, який перш за все є організатором освітнього процесу. Необхідність надихнути студента, залучити його до творчої діяльності, повести за собою у цікавий світ наукових досліджень, є, на думку науковців, проявом лідерства, яке пов'язане перш за все з умінням гідно опановувати зміни та пристосовуватися до нових і часто складних ситуацій [2].

В процесі навчання використовуються як традиційні методи, (лекції і семінари), так і активні/інтерактивні, причому частка останніх в навчальному процесі постійно зростає. Серед інтерактивних методів навчання важливе місце займають дебати, ділові ігри, ігрове моделювання, проектна діяльність, проведення нестандартних уроків (бінарні), різних заходів, квестів, літературних конкурсів тощо.

Також при формуванні та розвитку лідерських якостей потрібно використовувати завдання, де студенти самі зможуть проаналізувати власні якості і ті звички і риси характеру, які заважають їм стати ефективними лідерами. Тут дуже важливо грамотно провести рефлексію і аналіз, так як створення негативного досвіду може несприятливо позначитися на особистості студента і його самооцінці, а це призведе до зниження його лідерського потенціалу. Однак, такий вид роботи дозволить студенту краще пізнати себе, зрозуміти причини своїх успіхів або невдач, виявити стратегії свого розвитку, як особистості; зрозуміти, які він має сильні і слабкі сторони, на підставі чого в подальшому більш ефективно будувати свою діяльність.

У процесі підготовки студентів до лідерства, важливо навчити їх виходити з конфліктних

ситуацій. Для цього доцільно використовувати різного роду проблемні ситуації, рольові та ігрові методи або тренінги. Потрібно пам'ятати, що тема лідерства тісно пов'язана з темою особистості, тому при формуванні лідерських якостей у студентів доцільно застосовувати не тільки педагогічні методи впливу і навчання, а й використовувати (і досить часто) багатий практичний і теоретичний досвід педагогічної психології. Якраз при подоланні конфліктних ситуацій найкраще звернутися до психологічних прийомів їх погашення і навчити їм студентів. Це дозволить в майбутньому більш продуктивно будувати свої взаємини не тільки в робочому колективі, але і в особистому житті, а також допоможе швидше завоювати довіру і симпатію оточуючих, що є передумовою для заняття ролі лідера даними студентами у колективі.

Для вдосконалення в мистецтві переконання, красномовства, відстоювання своєї позиції, використання прийомів впливу на партнера і протистояння впливу, можна провести різноманітні дискусії і дебати. Якраз в цьому випадку має сенс дати також знання з науки риторика. Тут важливо навчити студентів правильній побудові свого виступу перед аудиторією, вибрати оптимальне рішення з альтернативно можливих, спрогнозувати результати діяльності в умовах ситуаційної невизначеності.

У такому вигляді роботи дуже важливо відвести час на рефлексію і самоаналіз. Використання такого прийому, по-перше, дасть досвід ведення дискусій і суперечок, по-друге, навчить правильно, грамотно і аргументовано відстоювати свою точку зору, а, по-третє, допоможе студенту побачити свій потенціал, як лідера або оратора (особливо якщо його точка зору буде визнана найкращою) і створить позитивний досвід лідерування.

Великі можливості для розвитку лідерських якостей надаються під час роботи студентських рад і органів самоврядування, де студенти на практиці можуть відпрацювати наявні навички лідерування, розвинути свої вміння, а також проаналізувати себе, як лідерів, оцінити можливості використання своїх лідерських навичок, умінь і досвіду виконання ролі лідера. Також, великі можливості надаються участю в конференціях або будь-який інший дослідницької та наукової діяльності. Це дає можливість розвивати інтелектуальні та аналітичні здібності, а також поглибити свої професійні знання.

Позитивний вплив на особистість лідера надають заходи, пов'язані з волонтерською діяльністю, які дозволяють розвинути відповідальність, любов і турботу до навколишнього світу і людям,

підвищити патріотичний дух, а також рівень моральних і етичних цінностей.

Однак слід зазначити, що до кінця навчання вже є сформовані лідери, які беруть на себе відповідальність за прийняті рішення, більш активні на заняттях, часто виступають з відповідями при виконанні завдань викладача, в той час як інша частина групи більш пасивна. Тому слід враховувати сформовані групи і застосовувати такі методи роботи, які дозволяли б студентам проявляти свої знання, особливо невпевненим в собі студентам.

Лідерська спрямованість сприяє самореалізації, самовираження в процесі набуття досвіду спілкування і взаємодії людини з іншими людьми. Володіючи творчим потенціалом і сильним характером, людина-лідер постійно знаходиться в пошуку цікавих справ, цікавих подій, які перетворять навколишню дійсність. Він не зупиняється на досягнутому; підпорядковуючи свою і чужу волю, домагається поставленої мети. Він цікавий, неповторний, цікавий. Нестандартність мислення і жага нового є найбільш продуктивними якостями творчої особистості. І, як свідчить життя, лідерський склад розуму приносить плоди як в майбутньому, так і в сьогоденні.

Отже, для проведення занять по формуванню і розвитку лідерських якостей у студентів установи вищої освіти, ми дотримуємося наступного положення, а саме, ефективними засобами розвитку лідерських якостей є групові та індивідуальні заняття з практичної наповненістю необхідним педагогічним, психологічним та методичним матеріалом (супутні засоби), а набуття індивідом успішного лідерського досвіду в модельованих педагогічних проблемних ситуаціях (провідні засоби), сприяє комплексному розвитку лідерських якостей, підвищує мотивацію до лідерства, формує лідерський образ і авторитет в очах групи.

Таким чином, формування і розвиток лідерських якостей є цілеспрямованою педагогічною діяльністю з використанням сукупності різноманітних методів і прийомів, що сприяють становленню студентів як лідера в процесі навчання в університеті. Особистісні лідерські якості формуються і розвиваються більш швидкими темпами саме при цілеспрямованому впливі на студентів за допомогою введення в їх навчальну діяльність завдань з певною практичною наповненістю педагогічним, методичним, психологічним і дидактичним матеріалом.

Отже, процес розвитку лідерських якостей майбутніх фахівців представляється можливим за умови застосування інтерактивних особистісно-орієнтованих форм навчання. Лідерські якості особистості у студентів успішно розвиваються,

якщо на заняттях будуть застосовуватися ігрове моделювання, квести та проектна технологія як методи інтерактивного навчання.

Подальших наукових розвідок потребують аналіз потенціалу виховної роботи та діяльності студентського самоврядування у процесі розвит-

ку лідерських якостей; визначення умов створення системи навчально-практичних ситуацій, націлених на розвиток у них здібностей самостійно освоювати новий досвід, аналізувати свою діяльність, приймати рішення, що наближені до реальної професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бабкова-Пилипенко Н. П. Формування лідерських якостей майбутніх економістів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. П. Бабкова-Пилипенко. – Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський гуманітарний університет», Ялта, 2011. – 23 с.
2. Головешко Б. Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів [Текст] / Б. Р. Головешко // Сборники научных работ НТУ «ХПИ»: Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти № 32 – Вестник НТУ «ХПИ», 2012. – С. 89-96.
3. Діагностика сформованості лідерських якостей студентів-відмінників навчання аграрних ВНЗ. – Сопівник Р.В. Вісник Черкаського університету. 2012. №24 (237), с. 113-118.
4. Коньшева Л. Н. Формирование лидерских качеств студентов посредством участия в деятельности органов самоуправления: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Киров: Вятский социально-экономический ин-т, 2009.
5. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Мараховська. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харків, 2009. – 24 с.
6. Олексюк О.Е. Лідерські риси та якості як складові структури особистості лідера / Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. – № 4 (59), грудень 2017. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. – С. 372-380
7. Робота куратора академічної групи з формування професійно успішної особистості майбутнього фахівця: Методичні рекомендації / серія «На допомогу куратору» / Автори-упорядники : В. Д. Будак, О. В. Дрозд, О. Є. Олексюк та ін. / за заг. ред. В. Д. Будака. – Миколаїв, МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2015. – 98 с.

References

1. Babkova-Pilipenko N. P. Formuvannya lideriskih yakostej majbutnih ekonomistiv u procesi profesijnoyi pidgotovki: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: spec. 13.00.04 «Teoriya i metodika profesijnoyi osviti» / N. P. Babkova-Pilipenko. – Respublikanskij vishij navchalnij zaklad «Krimskij humanitarnij universitet», Yalta, 2011. – 23 s.
2. Goloveshko B. R. Pro deyaki problemi rozvitku lideriskih yakostej u studentiv vishih navchalnih zakladiv [Tekst] / B. R. Goloveshko // Sborniki nauchnyh rabot NTU «HPI»: Problemi ta perspektivi formuvannya nacionalnoyi humanitarno-tehnichnoyi eliti № 32 – Vestnik NTU «HPI», 2012. – S. 89-96.
3. Diagnostika sformovanosti lideriskih yakostej studentiv-vidminnikov navchannya agrarnih VNZ. – Sopivnik R.V. Visnik Cherkaskogo universitetu. 2012. №24 (237), s.113-118.
4. Konysheva L. N. Formirovanie lideriskih kachestv studentov posredstvom uchastiya v deyatelnosti organov samoupravleniya: Dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Kirov: Vyatskij socialno-ekonomicheskij in-t, 2009.
5. Marahovska N. V. Pedagogichni umovi formuvannya lideriskih yakostej majbutnih uchiteliv u procesi navchannya disciplin humanitarnogo ciklu: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: spec. 13.00.04 «Teoriya i metodika profesijnoyi osviti» / N. V. Marahovska. – Harkivskij nacionalnij pedagogichnij universitet imeni G. S. Skovorodi, Harkiv, 2009. – 24 s.
6. Oleksyuk O.Ye. Lideriski risi ta yakosti yak skladovi strukturi osobistosti lidera / Naukovij visnik Mikolayivskogo nacionalnogo universitetu imeni V. O. Suhomlinskogo. Pedagogichni nauki : zb. nauk. pr. / za red. prof. Tetyani Stepanovoyi. – № 4 (59), grudan 2017. – Mikolayiv : MNU imeni V. O. Suhomlinskogo, 2017. – S. 372-380
7. Robota kuratora akademichnoyi grupi z formuvannya profesijnoyi uspishnoyi osobistosti majbutnogo fahivcy: Metodichni rekomendaciyi / seriya «Na dopomogu kuratoru» / Avtori-uporyadniki : V. D. Budak, O. V. Drozd, O. Ye. Oleksyuk ta in. / za zag. red. V. D. Budaka. – Mikolayiv, MNU imeni V.O. Suhomlinskogo, 2015. – 98 s.

Олексюк О.Е. Методические основы формирования лидерских качеств у студентов университета

В статье рассматривается проблема применения в образовательном процессе университета интерактивных методов обучения с целью формирования лидерских качеств у студентов. Освещены два этапа решения проблемы.

Ключевые слова: лидер, лидерство, лидер-патриот, лидерские качества, формирование, студенчество, педагогическая деятельность.

Oleksyuk O.Ye. Methodological principles for forming the leadership qualities in university students

Modern researches on the problem of leadership prove that the leader is a person who has leadership qualities or leadership potential that can be realized in appropriate situations.

The aim of the article is to highlight the main methods of interactive learning, which contribute to the formation of the leadership qualities in university students.

The decision of the above-mentioned task consists of two stages: the stage of identification of leaders and the stage of work with them, which includes activities for the formation of students' special personal qualities and skills.

Among the interactive teaching methods, debates, business games, game simulation, project activity, non-standard lessons (binary), various events, quests, literary living rooms, competitions for readers, etc. take an important place.

Also, the formation and development of leadership qualities require the use of tasks where students themselves can analyze their own qualities and those habits and features that prevent them from becoming effective leaders.

In the process of preparing students for leadership, it is important to teach them to get out of conflict situations. For this purpose, it is advisable to use a variety of problem situations, role and game techniques or trainings.

To improve the art of persuasion, eloquence, defending his or her position, using methods of influence on a partner and confronting influence, it is possible to hold a variety of discussions and debates.

Further scientific researches need to analyze the potential of educational work and student self-government activities in the process of development of leadership qualities; to define conditions for the creation of a system of educational and practical situations that are close to a real professional activity.

Key words: leader, leadership, patriot leader, leadership qualities, formation, student, pedagogical activity.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2018

УДК 378.147:372.4

Марія ОЛІЯР

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна
e-mail: oliyar27@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЯ ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розкрито зміст комунікативного підходу в початковій школі. Висвітлено значення комунікативного аспекту в професійно-педагогічній діяльності вчителя. Уточнено сутність технології діалогічного навчання та діалогічної спрямованості як характеристики професійно-педагогічної позиції педагога. З'ясовано значення технології діалогічного навчання в організації відкритого комунікативного простору сучасної початкової школи.

Ключові слова: початкова школа, комунікативний підхід, комунікативна компетентність, діалог, технологія діалогічного навчання.

У сучасному глобалізованому світі особливості актуальності набуває проблема реалізації комунікативного підходу в освіті та формування особистості, яка, поряд з великим багажем наукових знань, характеризується гнучким, адаптивним мисленням і поведінкою, умінням взаємодіяти з іншими людьми на засадах взаємоповаги і толерантності, адекватно діяти в будь-яких життєвих ситуаціях.

Незважаючи на визнання важливості комунікації в практичному плані, цей феномен став предметом спеціальних досліджень лише в другій половині ХХ століття. Упродовж історії наукового вивчення явища комунікації погляди дослідників не були однозначними. Сьогодні в комунікативних моделях усе більше враховуються особистісні аспекти взаємодії. Тому не випадковим є утвер-

дження гуманістичної освітньої парадигми діалогу як пріоритетної форми педагогічної взаємодії, що зумовлює необхідність системи формування комунікативної компетентності як майбутнього вчителя, так і школярів. Відповідно до загальноєвропейських вимог робота вчителя з реалізації комунікативного підходу повинна базуватися на таких ключових поняттях, як толерантність, доброзичливість, відповідальність за свої дії, діалогічність, інтерактивність, здатність до емпатії та рефлексії.

Постійне збільшення інформаційних потоків, у які занурені учасники освітнього процесу, також вимагає наукового вирішення цієї проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що межі досліджень комунікативного підходу в освіті досить широкі. Зокрема, вчені досліджують